

PROEFSCHRIFT

Wat blijft er nog over van de coöperatie onder het WVV?

Analyse van de CV in het WVV: aantal coöperatieve
vennootschappen en hun design

Lieve Jacobs

juni 2022

Inhoud

1	Belang van wetgeving voor coöperaties	7
2	Belgisch wetgevend kader voor coöperaties.....	7
2.1	Algemeen wettelijk kader.....	7
2.1.1	Het WVV	8
2.1.2	Erkenningen voor de CV	8
2.2	ICA-beginselen in het Belgisch recht.....	9
3	Hoe passen coöperatieve vennootschappen zich aan het WVV aan?.....	10
3.1	Schematisch overzicht van de overgangsregeling.....	10
3.2	Coöperaties moeten zich outen als CV	10
4	Methode onderzoek	11
4.1	Gebruikte methode om de omvormingen te meten	11
4.1.1	Verzamelen omgevormde CVOA's en CVBA's.....	11
4.1.2	Opzoeken van rechtsvorm van actieve ondernemingen	12
4.1.3	Opzoeken van de statuten van de CV's	13
4.2	Gebruikte methode om de statuten van de CV's te onderzoeken	14
5	Analyse van de omvormingen	15
5.1	Omgevormde CVOA's.....	15
5.2	Omgevormde CVBA's.....	16
6	Analyse van de statuten	18
6.1	Transactierelatie en begrip restorno	18
6.1.1	Algemene duiding.....	18
6.1.2	Analyse	19
6.1.3	In meer dan $\frac{3}{4}$ van de CV's is er een transactierelatie.....	19
6.2	Soorten aandelen	20

6.2.1	Algemene duiding.....	20
6.2.2	Analyse	21
6.2.3	De helft van de CV's voorziet geen soorten aandelen.....	21
6.3	Berekening scheidingsaandeel	23
6.3.1	Algemene duiding.....	23
6.3.2	Analyse	23
6.3.3	De reserves blijven in meer dan de helft van de CV's in de coöperatie.....	24
6.4	Bezoldiging bestuurders	26
6.4.1	Algemene duiding.....	26
6.4.2	Analyse	26
6.4.3	Bij het gros van de CV's is het bestuursmandaat in principe onbezoldigd.....	27
6.5	Stemrechten op de Algemene Vergadering.....	28
6.5.1	Algemene duiding.....	28
6.5.2	Analyse	29
6.5.3	Eén vennoot heeft één stem blijft de uitzondering	29
6.6	Verplichting art. 6:1 WVV om coöperatieve finaliteit en waarden te vermelden	30
6.6.1	Algemene duiding.....	30
6.6.2	Analyse	31
6.6.3	Meer dan 40% van de CV's voldoet niet.....	32
7	Wie kent het coöperatieve ondernemingsmodel?	34
7.1	Maakt onbekend onbemind?	34
7.2	De CV zou niet kunnen voor vrije beroepen.....	35
7.3	De CV zou niet kunnen voor sociale huisvestingsmaatschappijen	37
8	Besluit.....	38
9	Literatuurlijst	39
10	Bijlage: lijst van de onderzochte CV's	40

Samenvatting

Pas heel recent, sinds mei 2019, hebben we in België een rechtsvorm die exclusief is voorbehouden voor coöperatieve ondernemingen. Bestaande coöperaties, de meeste vandaag (allicht) actief onder de rechtsvorm CVBA (of CVOA), hebben tijd tot 31 december 2023 om zich aan te passen aan de nieuwe coöperatieve rechtsvorm, de coöperatieve vennootschap, de CV. Passen ze zich niet aan, dan worden ze op 1 januari 2024 van rechtswege omgevormd naar de besloten vennootschap, de BV.

In dit onderzoek heb ik bekeken hoeveel CVBA's en CVOA's zich reeds hebben omgevormd, en daaruit blijkt dat ruim $\frac{3}{4}$ van de omgevormde ondernemingen voor de rechtsvorm van de BV kiest en een kleine 10% voor die van de CV. Dit was ook de bedoeling van de wetgever: de BV wordt de standaard rechtsvorm en de CV wordt voorbehouden voor coöperaties.

Van deze CV's heb ik de statuten onderzocht op een aantal coöperatieve elementen. De bedoeling hiervan is niet om het 'coöperatieve gehalte' te meten, maar wel om tendensen in het coöperatieve design te detecteren. Daarbij kunnen we vaststellen dat er in meer dan $\frac{3}{4}$ van de CV's een directe of indirecte transactierelatie aanwezig is (een belangrijk element uit de ICA-definitie), het scheidingsaandeel in 55% van de CV's geplafonneerd is tot de inbreng, maar dat er in 40% van de gevallen niet voldaan aan de wettelijke verplichting om de coöperatieve finaliteit en waarden te vermelden.

Dit proefschrift onderzoekt hoe de coöperatie zich ontwikkelt in het WVV. Het lijkt erop dat het opzet van de wetgever slaagt: de BV is de 'default rechtsvorm' en de CV is (quasi) enkel nog mogelijk voor de 'echte coöperaties'. Toch stellen we twee grote problemen vast: er zijn wellicht heel wat coöperaties die zich niet omvormen naar CV en er zijn CV's die niet (juridisch) correct werden omgevormd. Werk aan de winkel!

1 Belang van wetgeving voor coöperaties

Sinds 2019 heeft België een vennootschapsvorm¹ die exclusief is voorbehouden voor coöperatieve ondernemingen. Coöperaties hebben een groot belang bij wetgeving die zorgt voor een gelijk speelveld met andere soorten ondernemingen en die hun specifieke kenmerken (h)erkennt². Uit onderzoek van Coops Europe³ blijkt dat het ontbreken van een ondersteunend wettelijk kader voor coöperaties of een zwak of ontoereikend wettelijk kader, een negatieve invloed kan hebben op coöperaties en hun ontwikkeling. Het bestaan van ondersteunende regelgeving kan de oprichting en versterking van coöperaties bevorderen en kan bijgevolg als motor voor duurzame ontwikkeling fungeren.

2 Belgisch wetgevend kader voor coöperaties

2.1 Algemeen wettelijk kader

In de lente van 2019 heeft de Belgische wetgever een ingrijpende hervorming doorgevoerd in de wetgeving die van toepassing is op alle vennootschappen en verenigingen. Het nieuwe Wetboek voor Vennootschappen en Verenigingen⁴

¹ In dit proefschrift beperk ik me tot de vennootschapswetgeving en tot de vormen CVOA en CVBA. De SCE laat ik buiten beschouwing, omdat dit toepassingsgebied steeds voorbehouden was (en is) voor ondernemingen waar de aandeelhouders ook een transactierelatie hebben met hun onderneming. De impact van het WVV op de SCE is dan ook minimaal. Zie daarvoor Verordening (EG) nr. 1435/2003 van 22 juli 2003, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=celex:32003R1435>.

² Zie de Resolutie van de Algemene Vergadering A/RES/56/114 van de VN “Cooperatives in social development” van 19 December 2001: <https://digitallibrary.un.org/record/454944>; de aanbeveling van de ILO Nr. 193/2002 met betrekking tot de promotie van coöperaties, http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:R193, in de communicatie van de Europese Commissie COM(2004) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52004DC0018>.

³ Zie Legal Framework Analysis van Coops Europe in het kader van een ICA-EU partnership, <https://coops4dev.coop/sites/default/files/2021-11/ICA-EU%20Partnership%20Legal%20Framework%20Analysis%20Regional%20Report%20Europe%5B8%5D.pdf>

⁴ Zie de wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en diverse bepalingen, zoals recent gewijzigd bij wet van 28 april 2020. Het wettelijk kader wordt vervolledigd door

(WVV) bevat onder meer de belangrijkste rechtsregels die van toepassing zijn op alle coöperaties (boek 6 WVV), op de Europese coöperatieve vennootschappen (boek 16 WVV) en op "erkende coöperatieve vennootschappen" (boek 8 WVV).

2.1.1 Het WVV

In het WVV wordt het aantal vennootschapsvormen verminderd. Een van de rechtsvormen is de CV, exclusief voorbehouden voor vennootschappen die een onderneming voeren op basis van het coöperatief gedachtengoed⁵. Deze CV wordt grotendeels geregeld door boek 6 van het WVV en is gebaseerd op boek 5, waar de besloten vennootschap (BV) geregeld wordt. Vanuit juridisch oogpunt verschilt de CV in wezen niet veel van de BV, vele regels gelden voor beide rechtsvormen. Toch heeft de CV nog een aantal bijkomende belangrijke verschilpunten zoals onder meer: het bestuursorgaan (of de algemene vergadering (AV)) kan onbeperkt bijkomende aandelen uitgeven zonder statutenwijziging; op grond van een bepaalde hoedanigheid kunnen er aan vennoten specifieke rechten worden toegekend zonder dat dit hoeft te leiden tot soortvorming; de gerechtelijke geschillenregeling is niet van toepassing op de CV's omdat deze haar eigen geschillenregeling kent⁶ en er is geen statutenwijziging (en bijgevolg geen authentieke akte) nodig voor de toe- en uittreding of uitsluiting van vennoten.

2.1.2 Erkenningen voor de CV

Er zijn twee erkenningen, die exclusief zijn voorbehouden voor de rechtsvorm CV⁷:

het KB van 29 april 2019 tot uitvoering van het WVV en de wet van 17 maart 2019 tot aanpassing van een aantal fiscale maatregelen aan het WVV.

⁵ Hiermee verwijst de wetgever naar het coöperatief gedachtengoed zoals dat ligt vervat in de coöperatieve beginselen verwoord door de International Co-operative Alliance (ICA), die ook hun weg vonden naar Verordening nr. 1435/2003. Zie de Memorie van toelichting bij het wetsontwerp tot invoering van het wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, DOC 54 3119/001, p.11.

⁶ Namelijk de mogelijkheid om vennoten uit te sluiten, zie daarvoor art. 6:120 WVV.

⁷ Het bespreken van deze drie erkenningen valt buiten het onderwerp van dit proefschrift.

- de NRC⁸-erkenning conform art. 8:4 WW → legt de nadruk op het coöperatieve ondernemingsmodel;
- de erkenning als sociale onderneming conform art. 8:5, § 1 WVV → legt de nadruk op het realiseren van een positieve maatschappelijke impact⁹;
- deze erkenningen kunnen gecombineerd worden conform art. 8:5, § 2.

2.2 ICA-beginselen in het Belgisch recht

De Belgische wetgever heeft met de invoering van het WVV een nieuwe benadering van de coöperatieve vennootschap gekozen: het was de bedoeling de vorm van CV voor te behouden aan ondernemingen die werken volgens het "coöperatieve model". In dit verband wou men een definitie invoeren die is geïnspireerd op Verordening 1435/ 2003¹⁰. Dit is een belangrijke nieuwigheid: vóór deze hervorming kon immers elke vennootschap de rechtsvorm van een coöperatieve vennootschap (met onbeperkte of beperkte aansprakelijkheid) aannemen, zonder dat er coöperatieve beginselen of een coöperatief model in acht hoefden te worden genomen.

Ondanks deze paradigmawijziging vereist geen enkel artikel van het WVV uitdrukkelijk dat de ICA¹¹-definitie, -principes of -waarden worden nageleefd. De "ICA-beginselen"¹² worden enkel in de parlementaire voorbereidende werkzaamheden van het WVV vermeld. Merk op dat ook de voorwaarden voor een

⁸ NRC is de afkorting van de Nationale Raad voor de Coöperatie, het Sociaal Ondernemerschap en de Landbouwonderneming (NRC), dit is een adviesorgaan opgericht door de wet van 20 juli 1955, om de beginselen van de coöperatie te verspreiden en het ideaal van de coöperatie veilig te stellen.

⁹ Vennootschappen met sociaal oogmerk die reeds bestaan op 1/5/2019 worden vermoed te zijn erkend als sociale onderneming, met dien verstande dat dit vermoeden door de minister van Economie, onder bepaalde voorwaarden, kan worden weerlegd. Zie KB van 28/6/2019 tot uitvoering van art. 42, lid 4, van de wet van 23 maart 2019 tot invoering van het WVV en tot vaststelling van verschillende bepalingen betreffende het vermoeden van erkenning als landbouwonderneming en als sociale onderneming, BS 11 juli 2019.

¹⁰ Dat de Europese Unie, naast de Europese Vennootschap (SE), ook een Europese Coöperatieve Vennootschap (SCE) instelde, bevestigt dat deze rechtsvorm een specificiteit vertoont die een afzonderlijk juridisch kader vereist en verantwoordt. Zie Verordening van de Raad (EG) nr. 1435/2003 van 22 juli 2003 betreffende het statuut voor een Europese Coöperatieve Vennootschap (SCE), hier te raadplegen: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02003R1435-20030821>

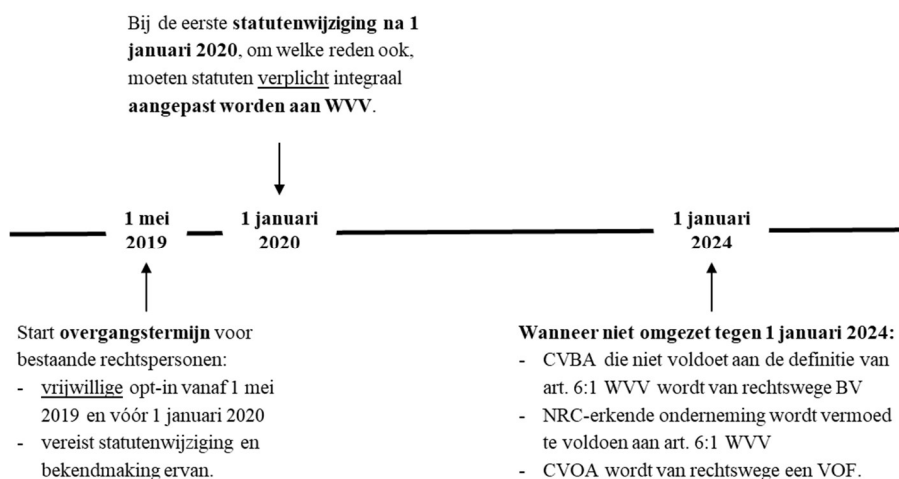
¹¹ De International Cooperative Alliance, de ICA, is een niet-gouvernementele organisatie die (vertegenwoordigers van) coöperaties wereldwijd vertegenwoordigt.

¹² Deze term vinden we terug in de Memorie van Toelichting, Parl.St., 54- 311/001, blz. 10, en wordt gebruikt als een overkoepelende term voor de ICA-definitie en/of de 6 ICA-waarden en/of de 7 ICA-principes. Het uiteenzetten van deze definitie, waarden en principes valt buiten het bestek van dit proefschrift.

erkenning¹³ kunnen gelinkt worden aan de ICA-principes, maar er geen letterlijke verwijzing naar ICA terug te vinden is.

3 Hoe passen coöperatieve vennootschappen zich aan het WVV aan?

3.1 Schematisch overzicht van de overgangsregeling¹⁴

3.2 Coöperaties moeten zich outen als CV

Wanneer CVBA's of CVOA's niets doen, worden zij van rechtswege op 1/1/2024 een BV¹⁵. Hoe en of een NRC-erkende onderneming van rechtswege een CV¹⁶ zou worden, weet vandaag niemand¹⁷. Feit is wel dat na de van rechtswege omzetting op

¹³ In de toetredingsvoorwaarden van Coopkracht, de koepel van coöperaties in Vlaanderen, is er een verwijzing naar ICA. Coopkracht staat namelijk open "voor alle ondernemingen die er actief werk van willen maken om de ICA-principes sterker in hun bedrijfsvoering te verankeren." <https://coopkracht.be/index.php/lid-woorden>

¹⁴ Deze overgangsregeling wordt geregeld door de wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen.

¹⁵ Zie daarvoor het KB van 29/4/2019 tot uitvoering van het WVV (BS 30/4/3019).

¹⁶ Een NRC-erkende onderneming wordt vermoed te voldoen aan de definitie van art. 6:1 WVV.

¹⁷ In de Kruispuntbank Ondernemingen worden de erkenningen NRC en sociale onderneming vermeld, dus in theorie zou dit moeten kunnen.

1/1/2024 een aanpassing van de statuten verplicht is, en wel binnen de zes maanden na omzetting. Dus wat er ook van zij, coöperaties moeten zich kenbaar maken als coöperatieve onderneming door bewust te kiezen voor de rechtsvorm CV. Dit gebeurt door een aanpassing van de statuten naar de bepalingen van het WVV. Dit is tevens een uitgelezen gelegenheid om bij deze aanpassing, en vooral bij het uitschrijven van de coöperatieve finaliteit en waarden¹⁸, hun coöperatieve identiteit in de verf te zetten.

4 Methode onderzoek

4.1 Gebruikte methode om de omvormingen te meten

4.1.1 Verzamelen omgevormde CVOA's en CVBA's

Uit nazicht in het Belgisch Staatsblad <https://www.ejustice.just.fgov.be/tsv/tsvn.htm> kunnen we afleiden welke bestaande CVOA's en CVBA's in de onderzochte periode een akte verleden hebben waarbij het onderwerp van de akte (onder meer) 'wijziging rechtsvorm' bevatte:

- In het veld 'publicatiedatum' wordt de start- en einddatum van het onderzoek ingevuld: van 1 mei 2019 tot 31 mei 2022¹⁹.
- In het veld 'onderwerp akte' wordt ingevuld: wijziging rechtsvorm²⁰.
- In het veld 'rechtsvorm' wordt CVOA respectievelijk CVBA ingevuld.

¹⁸ Dit is een verplichting die letterlijk opgenomen is in art. 6:1 WVV.

¹⁹ 1 mei 2019 is de datum van de inwerkingtreding van de wet, 31 mei 2022 is de einddatum van het onderzoek, bepaald door de inleverdatum van dit proefschrift: 17 juni 2022.

²⁰ Hier ben ik van de veronderstelling uitgegaan dat elke akte correct gecodeerd werd. Om hier een check op te doen heb ik voor dezelfde rechtsvorm en voor dezelfde periode via de zoekterm 'statutenwijzigingen' een nieuwe opzoeking gedaan. Aangezien elke statutenwijziging tussen 1/5/2019 en 31/12/2019 mogelijks en tussen 1/1/2020 en 31/5/2022 per definitie een aanpassing aan het WVV impliceert, moet elke onderneming die in deze periode haar statuten wijzigt, ook terug te vinden zijn via de zoekterm 'wijziging rechtsvorm'. Deze opzoeking naar 'statutenwijziging' gaf 1.174 hits. Hier heb ik een steekproef op gedaan: van elke groep van 30 ondernemingen (geklasseerd naar datum) heb ik de vier eerste bekeken: zijn deze ook terug te vinden in de lijst die ik had opgemaakt. Deze 156 gecontroleerde ondernemingsnummers waren één voor één terug te vinden.

- Alle andere invulvelden worden blanco gelaten.
- Er zijn 137 hits voor CVOA en 1.390 hits voor CVBA.
- Van elke hit noteer ik het ondernemingsnummer in een Excellijst, waarmee ik dan verder aan de slag ga.

4.1.2 Opzoeken van rechtsvorm van actieve ondernemingen

Via de toepassing ‘public search’ van de Kruispuntbank Ondernemingen²¹ heb ik van elke onderneming in de Excel de huidige rechtsvorm opgezocht en het feit of de betrokken onderneming nog actief is. Bij deze actie waren er drie mogelijke uitkomsten:

- De onderneming is niet langer actief²²: in dat geval heb ik de rechtsvorm als irrelevant beschouwd en heb ik deze 83 ondernemingen (allemaal CVBA’s) uit de Excellijst verwijderd.
- De huidige rechtsvorm was nog steeds CVOA of CVBA²³: in dat geval heb ik de aktes uit het BS nagekeken en de correcte nieuwe rechtsvorm zoals die die bleek uit de akte uit het Belgisch Staatsblad in de Excel ingevoerd, of de onderneming uit de Excel verwijderd (23 CVBA’s) omdat de akte over iets anders dan een wijziging rechtsvorm ging²⁴.
- De onderneming is actief en de rechtsvorm is een van de rechtsvormen uit het WVV. Met deze 137 CVOA’s en 1.284 CVBA’s heb ik verdergewerkt.

²¹ <https://kbopub.economie.fgov.be/kbopub/zoeknummerform.html?lang=nl>. Even goed had ik de rechtsvorm kunnen achterhalen door de akte te raadplegen in het Belgisch Staatsblad. Maar aangezien ik ook moest weten welke onderneming nog actief was, was het meer efficiënt om de rechtsvorm op te zoeken via de Kruispuntbank Ondernemingen.

²² Ondernemingen die niet langer actief zijn, zijn ondernemingen in faillissement, in ontbinding of (sluiting van) vereffening of in fusie door overname.

²³ Er mocht verwacht worden dat de onderneming een van de rechtsvormen uit het WVV had aangenomen.

²⁴ De onderzochte aktes in het BS gingen over ontslag of benoemingen van bestuurders, maar nooit over een statutenwijziging en bijgevolg ook nooit over een aanpassing van de rechtsvorm. Merk ook op dat ondernemingen tussen 1/5/2019 en 31/12/2019 nog niet de verplichting hadden om zich bij een statutenwijziging te conformeren aan het WVV, dit gebeurde toen op vrijwillige basis (opt-in).

4.1.3 Opzoeken van de statuten van de CV's

Een van de nieuwigheden uit het WVV is het elektronisch vennootschapsdossier. Art. 2:7 §2 WVV voorziet in de oprichting van een statutendatabank waarin de statuten sinds 1/5/2019 worden opgenomen²⁵.

Van 13 onderzochte ondernemingen²⁶ waren de statuten niet opgeladen in de databank, daarvoor ben ik dan teruggegaan naar de publicatie uit het Belgisch Staatsblad en heb ik gewerkt met een uittreksel uit de statuten²⁷ zoals deze gepubliceerd (dienen te) worden. Tot slot vermeld ik nog dat er twee 'publiekrechtelijke verenigingen met rechtspersoonlijkheid' zijn met de rechtsvorm van CV. Deze heb ik, omwille van hun finaliteit²⁸ en hun sui generis rechtsvorm²⁹, niet mee opgenomen in het onderzoek.

Bijgevolg heb ik in totaal de statuten van 1+133=134 CV's onderzocht. Ik heb beslist hen niet bij naam te noemen in dit proefschrift³⁰, omdat ik enkel aan de slag

	CVOA	CVBA
# ondernemingen met wijziging rechtsvorm	137	1.390
Verkeerd gecodeerde akte	-2	-23
Niet langer actief	-6	-83
# te onderzoeken ondernemingen	129	1.284
# CV's	1	137
Onvindbare (uittreksels van statuten)	0	-2
Publiekrechtelijke verenigingen	0	-2
# te onderzoeken statuten	1	133

ben gegaan met de tekst van de statuten. Zo heb ik geen rekening gehouden met interne reglementen of aandeelhoudersovereenkomsten en heb ik geen idee over de typologie van de coöperatie en

Tabel 1. Aantal onderzochte statuten

²⁵ https://statuten.notaris.be/stapor_v1/search Vindplaats van elke eerste versie van statuten uit de oprichtingsakte en over de gecoördineerde versie van elke statutenwijziging.

²⁶ Dit gaat over de ondernemingen 5, 6, 18, 31, 44, 45, 52, 53, 90, 112, 123, 125 en 126. Van de CV's 5 en 125 heb ik ook geen gepubliceerd uittreksel kunnen vinden.

²⁷ Dergelijk uittreksel bevat bepaalde artikels uit de statuten, nooit de volledige tekst.

²⁸ Dit zijn Sibelga en de Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening, deze zijn door de overheid in het leven geroepen en nemen voor het algemeen belang deel aan het overheidsbeleid.

²⁹ Dit is een "eigen rechtsvorm". Gelet op hun taak van algemeen belang wordt aan "overheidspersonen" doorgaans een bijzondere – van het privaatrechte afwijkende – rechtsvorm toegekend. Wegens het belang dat de overheid hecht aan de realisatie van hun activiteiten worden ze onttrokken aan de marktwerking via een (beperkte) uitvoeringsimmunititeit of een fiscaal gunstregime. Zie meer hierover in het doctoraatsproefschrift van Dr. F. Vandendriessche, 2003, 'Publieke en Private Rechtspersonen? Naar een graduele, meerduidige en evolutieve benadering van het onderscheid in de wetgeving en rechtspraak.'

³⁰ Een lijst van de namen van de CV's vind je in bijlage.

over het aantal vennoten. Dit zijn zaken die voor een interpretatie en het juiste begrip van statuten nodig zijn. Om hen te identificeren in dit proefschrift heb ik hen ‘geanonimiseerd’ door hen te nummeren van 1 tot en met 134. De corresponderende ondernemingsnummers bezorg ik op verzoek.

4.2 Gebruikte methode om de statuten van de CV’s te onderzoeken

De statuten van de 134 coöperatieve vennootschappen heb ik onderzocht op zes elementen die verband houden met het design³¹ van de coöperatie:

- is er een transactierelatie aanwezig en wordt het begrip ‘restorno’ vermeld (zie verder onder 6.1);
- wordt er gewerkt met verschillende soorten aandelen (zie verder onder 6.2), hoe wordt het scheidingsaandeel berekend (zie verder onder 6.3), is het mandaat van bestuurders bezoldigd (zie verder onder 6.4) en hoe zijn de stemrechten op de AV verdeeld (zie verder onder 6.5);
- voldoet de coöperatie aan de wettelijke verplichting om de coöperatieve finaliteit en waarden te vermelden (zie verder onder 6.6).

Van deze zes elementen geef ik eerst een algemene duiding (wat betekent het en wat heeft het te maken met het coöperatieve ondernemingsmodel), dan beschrijf ik op welke manier ik de analyse heb aangepakt en tot slot geef ik de resultaten. Voor de volledigheid geef ik nog mee dat statutaire bepalingen die niet conform het WVV zijn, enkel voor die niet conforme aspecten buiten de bespreking van de resultaten worden gehouden³².

³¹ Het begrip ‘design van de coöperatie’ gebruik ik als verzamelterm voor het ondernemingsmodel, de uitgewerkte relatie met de vennoten, de regelingen rond zeggenschap in de coöperatie en het voldoen aan de wettelijke eisen.

³² Een voorbeeld hiervan vinden we bij onderneming 97. Daar worden twee soorten aandelen voorzien (zo heb ik ze ook gecodeerd onder 6.2.3.), maar volgens de statuten heeft een A-aandeel stemrecht waar een B-aandeel er geen heeft. Onder het WVV kunnen er geen aandelen zonder stemrecht uitgegeven worden.

5 Analyse van de omvormingen

5.1 Omgevormde CVOA's

Een CVOA was een vennootschapsvorm met onbeperkte aansprakelijkheid en zonder een nodige link met het coöperatieve ondernemingsmodel. De meest voor de hand liggende nieuwe rechtsvorm is een Venootschap onder Firma (VOF)³³.

Evengoed kan een CVOA er voor kiezen een andere rechtsvorm aan te nemen, zoals een CommV³⁴, een BV of een CV.

	Aansprakelijkheid	Coöperatief gehalte
CVOA	onbeperkt	niet relevant
VOF	onbeperkt	niet relevant
CommV	gemengd	niet relevant
BV	beperkt	niet relevant
CV	beperkt	aanwezig

Tabel 2. Kenmerken van een aantal rechtsvormen

Volgens de laatste Coop Monitor³⁵ waren er in 2020 nog 3.857 CVOA's. Daarvan werden er in de onderzochte periode 129 aangepast naar de bepalingen van het WVV.

Volgen we de logica van de wetgever zoals samengevat in de tabel hiernaast, dan kunnen we ons aan de volgende voorspelling wagen:

- voor zover een beperking van aansprakelijkheid geen rol speelt, zal de CVOA zich omvormen naar een VOF;
- de CVOA zal zich omvormen naar CV voor zover de CVOA:
 - o een coöperatief karakter had (en heeft) én
 - o nu kiest voor een rechtsvorm met beperkte aansprakelijkheid;
- de CVOA zal zich omvormen naar BV voor zover de CVOA:
 - o geen coöperatief karakter had (en heeft) én

³³Merk op dat de CVOA's op 1/1/2024 van rechtswege de rechtsvorm van VOF krijgen. Zie art. 41, § 2 van de wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen.

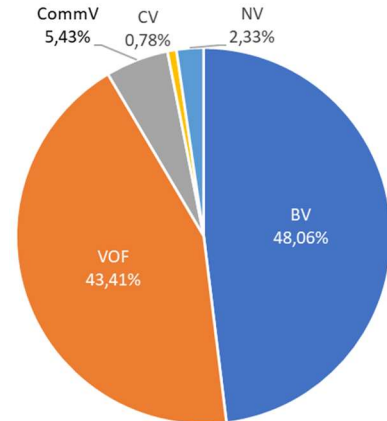
³⁴Zie art. 4:22 tot en met art. 4:28 WVV. De aansprakelijkheidsregeling in een CommV is 'gemengd', namelijk onbeperkt voor gecommanditeerden en beperkt voor commanditair.

³⁵Belgian Cooperative Monitor. Exploring the Belgian Cooperative Economy (2011-2020). Cera: Leuven (2021). Auteurs: Matthias Staessens, Frédéric Dufays en Adrien Billiet (KU Leuven), in samenwerking met Hannes Hollebecq and Lieve Jacobs (Cera), <https://www.cera.coop/nl/cooperaties/info-en-onderzoek/belgian-cooperative-monitor>

- nu kiest voor een rechtsvorm met beperkte aansprakelijkheid;

Dit zijn de resultaten van de omgevormde CVOA's:

- 62 CVOA's → naar BV;
- 56 CVOA's → naar VOF;
- 7 CVOA's → naar CommV;
- 3 CVOA's → naar NV;
- 1 CVOA → naar CV.

Figuur 1. Rechtsvorm omgevormde CVOA's

Meer dan de helft van de CVOA's kiest voor een beperking van de aansprakelijkheid³⁶, toch blijkt er slechts één te zijn die er bewust voor gekozen heeft zich te outen als coöperatie.

5.2 Omgevormde CVBA's

Een CVBA was onder het (vroegere) Wetboek Vennootschappen de meest geschikte vorm voor een coöperatieve onderneming, omwille van een paar wettelijke bepalingen zoals het onbeperkte kapitaal en de mogelijkheid om uit te treden ten laste van het vennootschapsvermogen (verenigingskarakter van de coöperatie), het verbod om uit te treden in de tweede helft van het boekjaar (continuïteit van de coöperatie) en de dwingende verplichting om zich bij de bepaling van het scheidingsaandeel dat gebaseerd is op de financiële resultaten, te baseren op het boekjaar waarin de scheidende vennoot de coöperatie verlaat (geen speculatieve uittredingen mogelijk).

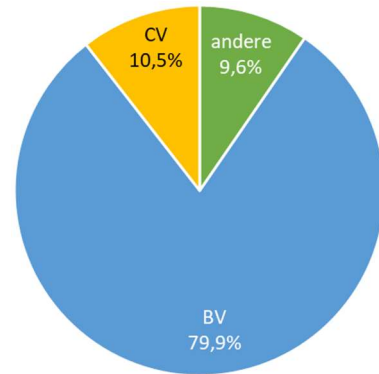
Volgens de laatste Belgian Cooperative Monitor waren er op 2/2/2021 nog 11.016 CVBA's³⁷. Daarvan werden er in de onderzochte periode 1.284 CVBA's aangepast naar de WVV-bepalingen.

³⁶ 62 BV's + 3 NV's + 1 CV = 51,16%

³⁷ Van de 19.607 coöperaties uit de Belgian Cooperative Monitor (situatie 2020) zijn er 11.016 CVBA's, 3.857 CVOA's, 4.349 andere rechtsvormen (SCE, privaatrechtelijke coöperatieve rechtsvorm en oude CV-vorm) en 385 CV's conform het WVV.

Wanneer we ook hier de logica van de wetgever volgen, kunnen we verwachten dat de CVBA zich zal omvormen naar BV in zover ze geen coöperatief karakter had (en heeft) en zich zal omvormen naar CV in zover ze zich bewust is van haar coöperatief karakter dat ze wél heeft. De resultaten tonen ons het volgende:

- 1.024 CVBA's → naar BV³⁸;
- 136 CVBA's → naar CV;
- 123 CVBA's → naar andere vormen:
 - o 79 NV
 - o 28 CommV
 - o 9 VOF
 - o 8 VZW³⁹.

Figuur 2. Nieuwe rechtsvorm omgevormde CVBA's

Uit deze resultaten zouden we op het eerste gezicht kunnen afleiden dat slechts 10% van de huidige CVBA's een coöperatief karakter heeft. Klopt dit? Of zijn er CVBA's die zich van dit coöperatief karakter niet bewust zijn of er niet bewust mee omgaan? Of die de noodzaak niet zien om zich te outen als CV? Of waarvan de betrokken dienstverlener de omvorming naar CV afraadt?

³⁸ Merk op dat de CVBA's op 1 januari 2024 van rechtswege de rechtsvorm van BV krijgen.: artikel 41, § 2 van de wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen.

³⁹ Merk op dat de wetgever in boek 14 van het WVV een uitdrukkelijke regeling heeft ingevoerd om vennootschappen om te zetten in een VZW. Zie daarvoor Titel 2 van boek 14, dit zijn de artikelen 14:31 tot en met 14:36 WVV.

6 Analyse van de statuten

6.1 Transactierelatie en begrip restorno

6.1.1 Algemene duiding

Wat elke coöperatie bindt, is de wil om de gemeenschappelijke behoeften van haar vennoten te vervullen⁴⁰. Vaak concretiseert zich dat in een dienstverlening voor de vennoten waardoor deze een ‘dubbele hoedanigheid’ hebben: naast aandeelhouder (hoedanigheid van eigenaar) heeft men nog een bijkomende hoedanigheid via een economische en directe transactierelatie (hoedanigheid van gebruiker). Deze relatie wordt zichtbaar doordat de vennoot nog een ‘bijkomende contractuele relatie’ heeft met zijn coöperatie, b.v. als leverancier, als klant, als werker (zelfstandige of werknemer, ...). Deze transactierelatie kan ook indirect zijn, men streeft samen een bepaald doel na. In de CV’s erkend als sociale onderneming, zal dit vaak zo zijn.

Een concretisering van deze transactierelatie kan de praktijk van de coöperatieve restorno of nabetaling zijn. Een restorno is weliswaar resultaatsgebonden, maar het is geen resultaatsverdeling: het wordt uitgekeerd in verhouding tot de transactie die een vennoot met zijn coöperatie realiseert. Het is het bedrag dat de coöperatie door het boekjaar heen meer had kunnen betalen aan de vennoot (leverancier/werker) voor zijn product of dienst, of dat de (afnemer-) vennoot goedkoper had kunnen aankopen bij zijn coöperatie. Vaak handelen coöperaties voorzichtig, vanuit een zorgvuldig bedrijfsbeheer: de coöperatie kan niet weten hoe de markt zich zal ontwikkelen.

⁴⁰ J-M. Gollier, H. Hollebecq, L. Jacobs en S. Flament, “Coöperaties : missiegedreven ondernemingen voor alle sectoren - La coopérative : une société à mission, ouverte à tous les métiers”, Tijdschrift voor Rechtspersoon en Vennootschap - Revue pratique des sociétés (TRV-RPS), 2020, 7, 899-921.

6.1.2 Analyse

In de statuten van de onderzochte CV's ben ik op zoek gegaan naar aanduidingen van de aanwezigheid van een transactierelatie: dit kan letterlijk verwoord worden in de coöperatieve finaliteit⁴¹, dit kan afgelezen worden uit de beschrijving van (soorten) aandelen⁴², hoedanigheidsvoorwaarden om vennoot te kunnen worden of blijven⁴³, ... Op basis van deze elementen heb ik geprobeerd om te bepalen of dit een directe dan wel een indirecte⁴⁴ transactierelatie is. Wanneer uit de statuten geen transactierelatie kon afgeleid worden⁴⁵, heb ik 'geen transactierelatie aanwezig' ingevuld.

Daarnaast heb ik gekeken of in de statuten het woord 'restorno' vermeld wordt, wat niet onlogisch zou zijn in coöperaties met een directe transactierelatie.

6.1.3 In meer dan $\frac{3}{4}$ van de CV's is er een transactierelatie

Bij 31 CV's van de in totaal 134 onderzochte statuten heb ik geen enkele indicatie van een transactierelatie kunnen terugvinden. Bij alle andere 102 CV's wel, waarvan bij 82 CV's een directe transactierelatie. We zouden kunnen verwachten dat er in

⁴¹ Een voorbeeld van dergelijke formulering vinden we bij onderneming 88: "X is een werkerscoöperatie: de medewerkers, hetzij als zelfstandigen, hetzij als werknemers, zijn de (mede)-eigenaars. De medewerkers vormen zo deze vennootschap die aldus als voornaamste doel heeft om aan de behoeften van haar vennoten te voldoen onder meer door voor hen voordelen te realiseren bij de uitvoering van hun professionele activiteiten in lijn van het doel, coöperatieve finaliteit en voorwerp van deze vennootschap."

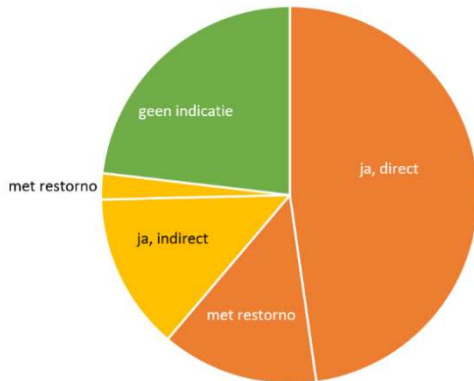
⁴² Een voorbeeld hiervan vinden we bij onderneming 21: "Aandelen van soort B (...) kunnen onderschreven worden door werknemers die minstens twee jaar op regelmatige basis arbeidsprestaties voor rekening van de vennootschap verricht hebben."

⁴³ Een voorbeeld hiervan vinden we bij onderneming 31: "Een aandeelhouder die B-aandelen bezit en die niet langer beantwoordt aan de statutaire vereisten om aandeelhouder te worden wegens niet naleving van zijn verbintenis om regelmatig een van de vliegtuigen van de vennootschap te gebruiken en voor zijn rekening te doen vliegen, wordt geacht op dat ogenblik van rechtswege uit te treden."

⁴⁴ Een voorbeeld van een indirecte transactierelatie kunnen we uit de statuten van onderneming 99 afleiden: "Zij wenst economische activiteiten te ontwikkelen, teneinde de ruime regio (...) meer klimaatneutraal te maken, door het verwerven van financiële middelen om deze aan te wenden voor investeringen in hernieuwbare energieproductie op duurzame wijze, het realiseren van energiebesparing en/of het leveren van energie en energiediensten (...) het verenigen van de burgers in coöperatief verband die bovenstaande doelstellingen delen en samen wensen te realiseren (...).

⁴⁵ Dit betekent niet dat er geen effectieve transactierelatie is. Ik heb me louter op de teksten van de statuten gebaseerd.

deze 82 CV's een statutaire bepaling zou staan met betrekking tot restorno. Dit is in (slechts) bij 18 van deze CV's het geval.

Van de 21 CV's met een indirecte transactierelatie, zijn er 3 die een statutaire bepaling o ver restorno voorzien hebben. En, logisch, bij de coöperaties waar geen indicatie over transactie te vinden is, ontbreekt ook elk spoor van restorno.

Figuur 3. Transactie in relatie tot begrip 'restorno'

6.2 Soorten aandelen

6.2.1 Algemene duiding

In een CV kunnen verschillende soorten aandelen gecreëerd worden. Vaak gebeurt dit om verschillende rechten te kunnen toewijzen aan verschillende groepen vennoten. Dit gaat vaak over stemrechten, vermogensrechten (winstdeelname, liquidatiesaldo, terugbetaling inbreng) of over andere lidmaatschapsrechten zoals bv. in de samenstelling van het bestuursorgaan. Voor soortvorming is er een statutaire basis vereist; deze soortrechten moeten in de statuten beschreven worden.

Merk tot slot nog op: de specifieke rechten die aan een aandeelhouder toekomen op grond van een bepaalde hoedanigheid zonder dat zij betrekking hebben op specifieke aandelen, geven geen aanleiding tot soortvorming. En wanneer er in de CV meerdere soorten van aandelen zijn, dan heeft de uitgifte van nieuwe aandelen van één soort niet tot gevolg dat de soortrechten worden gewijzigd. Dit is anders in de BV.

6.2.2 Analyse

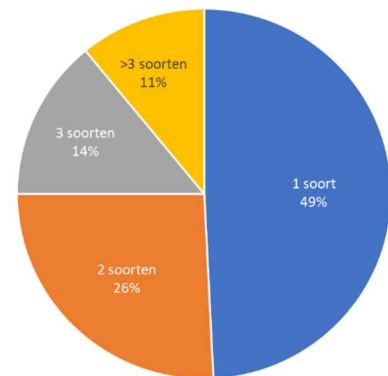
In de statuten van de onderzochte CV's heb ik bepalingen gezocht die duiden op verschillende soorten aandelen. Ofwel is er een artikel voorzien waar de soorten beschreven worden, ofwel zijn de verschillende soorten af te leiden uit andere statutaire bepalingen. Het WVV voorziet in artikel 6:46 dat van zodra aan één of een reeks aandelen andere rechten zijn verbonden dan aan andere aandelen, dit de creatie van verschillende soorten impliceert. Ter verduidelijking wordt toegevoegd dat aandelen met verschillend stemrecht per definitie andere soorten vormen.

Nieuw in het WVV is dat de specifieke rechten die aan een aandeelhouder toekomen op grond van een bepaalde hoedanigheid zonder dat zij betrekking hebben op specifieke aandelen geen aanleiding geven tot soortvorming. Voorbeelden hiervan kunnen de hoedanigheid van oprichter zijn of van gebruiker van de dienstverlening.

6.2.3 De helft van de CV's voorziet geen soorten aandelen

Bij 128 CV's heb ik bepalingen teruggevonden waaruit ik het aantal aandelen kon afleiden:

- bij 63 daarvan, dus in bijna de helft van de gevallen, is er één aandelensoort;
- bij de 65 andere CV's worden er meerdere soorten voorzien: bij één CV zijn er acht, bij een andere vijf⁴⁶, bij 12 coöperaties zijn er twee soorten en bij 33 coöperaties wordt er gewerkt met twee soorten aandelen.

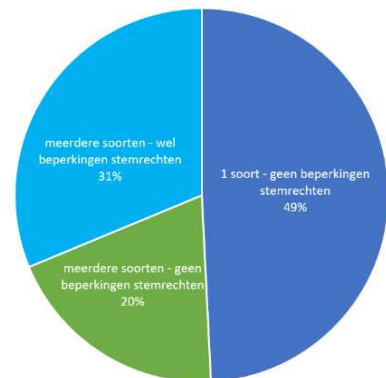

Figuur 4. Aantal soorten aandelen

Het aantal aandelen op zich vertelt ons weinig, voor zover we dit niet relateren aan andere aspecten van de werking en de organisatie van de coöperatie.

⁴⁶ Bij onderneming 68 worden er 8 soorten aandelen voorzien, bij onderneming 33 zijn er vijf.

Van alle 65 coöperaties die meer dan één soort aandelen hebben voorzien, zijn er 25 die op de AV geen enkele vorm van andere stemrechten voorzien. Wat zijn dan motivaties om toch met verschillende soorten werken? Om doelgroepen te identificeren en zichtbaar te maken in de statuten⁴⁷, om op een verschillende manier het scheidingsaandeel te berekenen⁴⁸, om andere uitsluitingsgronden te voorzien⁴⁹, om voor de AV een quorum op te leggen waarbij een bepaalde soort zeker dient aanwezig te zijn⁵⁰, om een andere uitgifteprijs te voorzien⁵¹ of om de samenstelling van de Raad van Bestuur te regelen⁵².

Figuur 5. Meerdere soorten aandelen en beperkingen stemrecht

De 40 andere coöperaties, 31% van de 128 onderzochte CV's dus, die meer dan één soort aandelen hebben voorzien, werken met andere stemrechten. Concreet gaat dit over vetorechten op de AV (de beslissing wordt genomen met een bepaalde meerderheid, voor zover die ook bij groep X wordt verkregen) en over andere

⁴⁷ Of dit al dan niet een goed idee is, laat ik hier in het midden. Voor een voorbeeld hiervan, zie bij onderneming 127, waar bepaald wordt dat elke soort aandelen dezelfde rechten en plichten heeft. Toch worden er vier soorten voorzien, een eerste soort voor personen met speciale verdiensten of expertise met betrekking tot de doelstellingen van de vennootschap en ergens anders hun domicilie hebben dan in Bredene, De Haan of Oudenburg, een tweede soort voor personen met domicilie in Bredene, een derde soort met domicilie in Oudenburg en een vierde soort voor personen met domicilie in De Haan.

⁴⁸ Dit is het geval bij bijvoorbeeld ondernemingen 10 en 18, waar één soort aandelen (waar nu niet meer kan op ingetekend worden, die dateren van jaren geleden) recht hebben op een deel van de historische reserves.

⁴⁹ Zie als voorbeeld hiervan onderneming 115, waar A-vennoten kunnen worden uitgesloten wegens gegronde reden en mits eenparige beslissing daartoe van alle bestuurders (met uitzondering van diegene die genoemd wordt in het voorstel van uitsluiting) en waar de gronden tot uitsluiting voor B-vennoten meer specifiek worden uitgewerkt (gegronde reden, wanneer de vennoot gedurende het boekjaar voorafgaand aan het jaar waarin de uitsluiting wordt gevorderd geen diensten van de vennootschap heeft afgenomen ter waarde van €12.000,00 (excl. BTW), wanneer hij weigert de beslissingen van het bestuursorgaan of de AV na te leven, wegens het niet nakomen van de bepalingen van de statuten of het intern reglement, ...) en de uitsluiting wordt uitgesproken door het bestuursorgaan met een gewone meerderheid.

⁵⁰ Dit is het geval bij onderneming 63, waar bepaald wordt dat elk aandeel (zowel A, B, C als D- aandeel) recht heeft op één stem, maar dat de AV slechts geldig kan beraadslagen en beslissen voor zover minstens 50% van de A-aandelen aanwezig of vertegenwoordigd is.

⁵¹ Zie bv. bij onderneming 85 waar de uitgifteprijs van een A-aandeel €92,75 bedraagt, van een B- en C-aandeel €250 en van een D-aandeel €50.

⁵² Dit is het geval bij bijvoorbeeld onderneming 115, waar een A-aandeel recht geeft op 10 stemmen en een B-aandeel recht op één stem.

stemgewichten per soort aandeel. Deze twee bepalingen kunnen ook gecombineerd worden⁵³.

6.3 Berekening scheidingsaandeel

6.3.1 Algemene duiding

Een uittreding (zowel vrijwillig als van rechtswege, zowel gedeeltelijk als volledig) of een uitsluiting uit een CV wordt beschouwd als een gedeeltelijke vereffening en geeft recht op de betaling van een scheidingsaandeel, waarvan de waarde statutair kan worden bepaald. Het WVV voorziet als regel (suppletief) dat het scheidingsaandeel gelijk is aan het bedrag van de voor deze aandelen werkelijk gestorte en nog niet terugbetaalde inbreng, maar dat dit nooit hoger mag zijn dan de boekhoudkundige nettoactiefwaarde van de betrokken aandelen zoals die blijkt uit de laatst goedgekeurde jaarrekening.

6.3.2 Analyse

Volgens de ICA-definitie en de concrete uitwerking van de ICA-principes⁵⁴ maakt het concept van ondeelbare reserves een essentieel onderdeel uit van het coöperatieve model⁵⁵. Als suppletieve regel voorziet het WVV dat vennoten maximaal hun inbreng kunnen terugkrijgen en dat de reserves bijgevolg in de coöperatie blijven, deze WVV-bepaling is dus in overeenstemming met het concept

⁵³ Dit gebeurt bv. bij onderneming 41, waar ieder A-aandeel recht geeft op 100 stemmen, ieder B-aandeel geeft recht op 1 stem en houders van C-aandelen hebben recht op 1 stem, ongeacht het aantal C-aandelen in hun bezit. De D-aandelen beschikken enkel over stemrecht op de jaarvergadering en in het geval van een statutenwijziging die betrekking heeft op een wijziging van de rechten verbonden aan de D-aandelen. Bij elke beslissing moeten de benodigde meerderheden ook bij de A-aandelen worden gehaald.

⁵⁴ Zie daarvoor “The guidance notes on the cooperative principles” van de ICA, te downloaden via <https://www.ica.coop/en/media/library/research-and-reviews/guidance-notes-cooperative-principles>

⁵⁵ Recent heeft de NRC een advies geformuleerd om het principe van de ondeelbare reserves op te nemen in de erkenningsvoorwaarden: “ten minste een gedeelte van het eigen vermogen dat de inbrengwaarde overtreft en/of een gedeelte van de resultaten is niet vatbaar voor uitkering aan de vennoten.”

van ondeelbare reserve. Aangezien deze bepaling ook van toepassing is voor de BV, lijkt het me sterk dat dit een bewuste keuze zou zijn geweest van de wetgever.

Uittreden ten laste van het vennootschapsvermogen, waarbij een statutaire bepaling van het scheidingsaandeel toepassing vindt, gebeurt enkel bij vrijwillige uittredingen, bij uittredingen van rechtswege en bij uitsluitingen. Een andere manier om de coöperatie te verlaten is via de ‘overdracht van aandelen’, waar de prijsbepaling in principe tussen partijen gebeurt en volledig vrij (en bijgevolg discreet) kan gebeuren.

6.3.3 De reserves blijven in meer dan de helft van de CV’s in de coöperatie

Bij 14 CV’s heb ik in de (uittreksels van) statuten geen enkele bepaling over de waarde van het scheidingsaandeel gevonden. Bij de 120 onderzochte CV’s, zijn er 66, dus ruim over de helft, die de suppletieve regel uit het WVV in hun statuten hebben opgenomen. Dit betekent dus dat in 55% van de gevallen de vennoten geen recht hebben op het meenemen van een eventuele meerwaarde. Bij exact de helft van deze coöperaties, bij 33 CV’s, is er een directe transactierelatie. Dus niet onlogisch dat vennoten geen reserves meenemen, omdat ze niet meebetalen voor de reserves bij hun toetreding én omdat het resultaat in dergelijke coöperaties via de transactierelatie gerealiseerd wordt (cfr. doelmaximalisatie)⁵⁶.

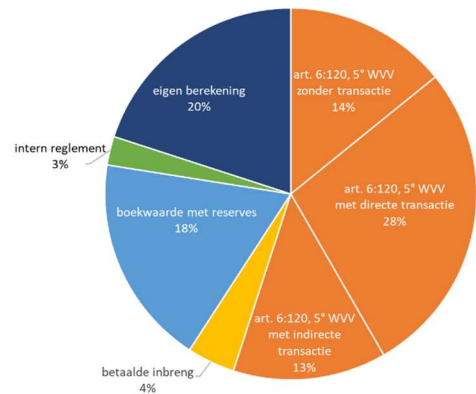
Van de 17 CV’s zonder transactierelatie zijn er al minstens 9 met statuten conform de bepalingen voor een erkenning als sociale onderneming⁵⁷, en voor deze ondernemingen is de bepaling dat scheidende vennoten geen meerwaarde mogen realiseren een dwingende bepaling.

⁵⁶ Voor een toelichting van het begrip ‘doelmaximalisatie’, zie H. Hollebecq en L. Jacobs, “De coöperatieve vennootschap: enkel voor echte coöperaties?”, Acc.& Fisc. 2019, nr. 31, (1) 6.

⁵⁷ Een erkenning als sociale onderneming gebeurt bij ministerieel besluit. Het is niet omdat de statuten conform de bepalingen van een SO zijn, dat de coöperatie de erkenning ook effectief heeft gekregen. Wanneer dit geval is, wordt dit wel opgenomen in de Kruispuntbank Ondernemingen. Vandaag is er echter nergens een overzicht te vinden van alle erkende sociale ondernemingen, wat wel het geval is voor alle NRC-erkende coöperaties: <https://economie.fgov.be/nl/themas/ondernemingen/een-onderneming-oprichten/belangrijkste-stappen-om-een-vennootschapsvormen/cooperatieve-vennootschappen/erkenning-van-de-cooperatie>.

Even de 54 overblijvende berekeningswijzen van meer nabij bekeken:

- 5 CV's voorzien als scheidingsaandeel het bedrag dat overeenkomt met de betaalde inbreng⁵⁸, zij 'garanderen' de inleg;
- 22 CV's voorzien de boekhoudkundige waarde van de aandelen, waarbij vennoten een deel van de reserves meenemen.
- 3 CV's beschrijven de berekeningswijze in een intern reglement. Op deze manier blijft dit discreet, want dergelijk intern reglement wordt niet gepubliceerd en is enkel voor vennoten.
- 24 CV's hebben een regeling 'op maat' uitgewerkt: opvallend is dat 9 CV's in de berekening van het scheidingsaandeel een onderscheid maken tussen 'bad leavers' en 'good leavers'⁵⁹. Bij de andere CV's vinden we andere berekeningswijzen terug: een bepaalde soort aandelen krijgt zijn inbreng 'gegarandeerd', de andere groep treedt uit aan boekwaarde⁶⁰. Of de AV beslist jaarlijks over de waardering van de aandelen. Of er wordt uitgetreden aan 'marktwaarde'⁶¹. Of de berekeningswijze voor die aandelen waarop voor

Figuur 6. Berekening scheidingsaandeel

⁵⁸ Dit kan op lange termijn voor de coöperatie problematisch worden wanneer de boekwaarde van de aandelen minder zou bedragen dan het gestorte bedrag, want door meer uit te keren dan wat boekhoudkundig mogelijk is, verarmt de coöperatie.

⁵⁹ Zie bv. bij onderneming 59, waar vennoten uittreden aan boekwaarde, maar waar uitgesloten vennoten recht hebben op 50% van deze waarde. Of bij ondernemingen 14 en 70, waar scheidende vennoten recht hebben op een deel van de reserves, uitgesloten vennoten niet. Het hoeft het geen verdere uitleg dat de discussies over uitsluiting of over 'bad leavers' allicht zullen vertroebeld worden door financiële overwegingen.

⁶⁰ Bijvoorbeeld bij onderneming 135, waar de werkers toe- en uittreden aan boekwaarde en waar de consumenten hun inbreng 'gegarandeerd' weten.

⁶¹ Dit is het geval bij onderneming 92: 'Voor uittredende, uitgesloten of terugnemende A-aandeelhouders wordt de waarde van dit scheidingsaandeel bepaald volgens de marktwaarde van het eigen vermogen van de vennootschap. Deze waarde wordt in onderling overleg vastgesteld tussen de A-aandeelhouders. Indien er echter geen akkoord bereikt kan worden omtrent deze marktwaarde binnen een termijn van twee maanden, dan wordt er in onderling overleg een deskundige aangesteld. Wanneer er in onderling overleg geen deskundige kan worden aangesteld, wordt dit gevraagd bij de voorzitter van de Ondernemingsrechtbank te Brussel. Deze deskundige zal de marktwaarde op definitief bindende wijze vastleggen.'

een bepaalde datum werd ingetekend, is anders dan voor de andere aandelen⁶².

6.4 Bezoldiging bestuurders

6.4.1 Algemene duiding

De bestuurder kan voor de uitoefening van zijn mandaat een vergoeding ontvangen. De beslissing over het al of niet bezoldigd karakter van het mandaat komt toe aan de AV die eveneens over eventuele andere voorwaarden waaronder het mandaat wordt toegekend en uitgeoefend, dient te besluiten. In een NRC-erkende coöperatie moet een eventuele vergoeding worden bepaald door de AV en mag de vergoeding van de bestuurders niet bestaan uit een deelneming in de winst, daar zijn dus geen tantièmes toegelaten. Op zich is dit logisch gezien de doelmaximalisatie van een coöperatie. Merk wel op dat het WVV er voortaan van uit gaat dat het mandaat bezoldigd is⁶³. In het geval van een onbezoldigd mandaat, moet dat uitdrukkelijk vermeld worden in de statuten of moet de AV daarover uitdrukkelijk beslissen.

6.4.2 Analyse

In de statuten heb ik de bepalingen opgezocht met betrekking tot de bezoldiging van het bestuursmandaat. Er worden in verband hiermee vaak twee alinea's voorzien: een eerste die bepaalt of en hoe het mandaat vergoed wordt, een tweede waar de terugbetaling van gemaakte kosten geregeld wordt. Van deze tweede alinea heb ik abstractie gemaakt en heb ik niet verder behandeld, omdat onkosten evengoed kunnen worden terugbetaald zonder dat dit in de statuten voorzien wordt.

⁶² Dit is het geval in onderneming 17.

⁶³ Zie daarvoor art. 6:60 WVV: "Tenzij de statuten anders bepalen of de algemene vergadering bij hun benoeming anders beslist, worden de bestuurders bezoldigd voor de uitoefening van hun mandaat."

6.4.3 Bij het gros van de CV's is het bestuursmandaat in principe onbezoldigd

De statutaire bepalingen⁶⁴ rond bezoldiging van bestuurders kunnen we als volgt indelen: in principe onbezoldigd, dan wel bezoldigd. Er zijn ook een aantal CV's waar de statuten zich onder het artikel over de bezoldiging niet uitspreken over de bezoldiging van het mandaat.

Het WVV voorziet als standaard dat een bestuursmandaat vergoed wordt. In die zin verwondert het dat er in 83 CV's, in bijna $\frac{3}{4}$ van de onderzochte CV's, vertrokken wordt van het principe van onbezoldigd mandaat.

Wanneer we dit meer in detail bekijken, zien we 3 varianten op dit in principe onbezoldigd karakter: in 36 CV's geldt 'onbezoldigd tout court', dus geen afwijking mogelijk⁶⁵. In 47 CV's geldt 'in principe onbezoldigd maar AV kan afwijken en een

	statutaire bepaling	# CV's
in principe onbezoldigd	geen afwijkingen voorzien	36
	AV kan afwijken en een vergoeding bepalen	24
	AV kan afwijken en een vergoeding bepalen voor zover dit geen winstdeelnamen is	23
in principe bezoldigd	geen afwijkingen voorzien	10
	AV kan afwijken (art. 6:60 WVV)	2
geen standpunt	AV beslist hierover	19
	wordt beschreven in intern reglement	1

vergoeding bepalen'. In quasi de helft van de gevallen, nl. in 23 CV's, mag de vergoeding geen tantième zijn, dus geen deelname in de winst⁶⁶.

Tabel 3. Bezoldiging bestuursmandaten

⁶⁴ Er waren een aantal statuten waar geen enkele bepaling over de bezoldiging terug te vinden was, deels ook omdat ik voor sommige CV's slechts over uittreksels van de statuten beschikte. Er zijn twee mogelijkheden om hiermee om te gaan: ze coderen als 'onbezoldigd' omdat dit de WVV-regel van suppletief recht is of ze buiten beschouwing laten omdat de bepaling mogelijks in aandeelhoudersovereenkomsten staat. Ik heb ervoor gekozen ze buiten beschouwing te laten. In totaal heb ik voor deze bepaling 115 statuten kunnen onderzoeken.

⁶⁵ Van deze 36 CV's zijn er 21 erkend voor de NRC. Het in principe onbezoldigd zijn van een bestuursmandaat is een erkenningsvoorwaarde voor de NRC.

⁶⁶ Van deze 23 CV's zijn er 13 erkend voor de NRC, en dit verbod op winstdeelnamen is toegelaten voor NRC-erkende coöperaties wanneer ze afwijken van het in principe onbezoldigd karakter van een bestuursmandaat.

6.5 Stemrechten op de Algemene Vergadering

6.5.1 Algemene duiding

Volgens het WVV geeft elk aandeel recht op één stem. Het aantal stemmen kan in de statuten beperkt worden op voorwaarde dat die beperking geldt ten aanzien van alle vennoten. Zo kan bijvoorbeeld bepaald worden dat niemand aan de stemming in de AV mag deelnemen met meer dan één tiende van het aantal stemmen verbonden aan de vertegenwoordigde aandelen; dit noemen we ook de 10% regel. Dat de invoering van de 10% regel een democratiserend effect heeft op de uitgebrachte stemmen in een AV, mag blijken uit volgend voorbeeld, uitgewerkt in een tabel. In deze tabel gaan we uit van vier vennoten die aanwezig zijn op de AV met samen 634 aandelen in hun bezit.

Hoe berekenen we de 10%? We tellen alle stemmen op die aanwezig of vertegenwoordigd zijn in de AV en daarvan nemen we 10% als maximum waarmee een vennoot mag stemmen. In dit voorbeeld zijn er 634 stemmen aanwezig en vertegenwoordigd, niemand mag dus stemmen met meer dan 63 stemmen.

Veronderstel 4 vennoten met deze aandelen	Eén aandeel, één stem	10% regel	Eén vennoot, één stem
450 aandelen	450 stemmen	450 63 stemmen	1 stem
120 aandelen	120 stemmen	120 63 stemmen	1 stem
60 aandelen	60 stemmen	60 stemmen	1 stem
4 aandelen	4 stemmen	4 stemmen	1 stem
634 aandelen	634 stemmen	634 aandelen aanwezig → 10% is max. 63 stemmen; er zijn nu 190 stemmen uit te brengen	4 stemmen

Tabel 4. Cijfervoorbeeld stemgewichten

zeggenschap zou bezitten, wordt zijn stemkracht behoorlijk geminderd bij de toepassing van de 10% regel. Zijn 450 stemmen worden afgetopt tot 63 stemmen, goed voor 33% van de stemmen. Het sterkste democratiserend effect hebben we natuurlijk bij toepassing van de regel 'één vennoot = één stem'. Daar is het stemgewicht van elke vennoot gelijk, ongeacht het aantal aandelen in zijn bezit.

Daar waar de eerste vennoot meer dan 70% van de aandelen bezit en daar waar hij bij de regel 'één aandeel = één stem' 70% van de

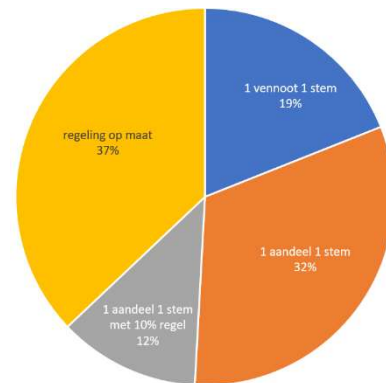
6.5.2 Analyse

Stemrechten AV moeten we steeds in relatie zien tot nog een aantal andere aspecten van zeggenschap: zijn er verschillende soorten aandelen en hebben die andere stemrechten, zijn er vetorechten voor bepaalde soorten aandelen en wordt er een quorum gevraagd om geldig te kunnen vergaderen.

6.5.3 Eén vennoot heeft één stem blijft de uitzondering

Het meest democratische stemrecht, één vennoot heeft recht op één stem, ongeacht het aantal aandelen dat hij bezit en zonder enige vorm van vetorecht, vinden we terug in 22 van de onderzochte statuten⁶⁷, waarvan er 13 erkend zijn voor de NRC.

De suppletieve regeling in het WVV, dat één aandeel recht geeft op één stem (eveneens zonder enige vorm van vetorecht), vinden we terug bij 37 van de onderzochte CV's. De toevoeging van de 10% regel zien we bij 14 CV's, waarvan 6 NRC-erkend.

Figuur 7. Verdeling stemrechten op de AV

De manier waarop de stemrechten georganiseerd zijn, zegt slechts gedeeltelijk iets over het democratische karakter van de coöperatie. Ook de manier van beslissingen nemen, is cruciaal: welke meerderheden worden gevraagd? Zijn er andere soorten aandelen met andere stemgewichten per soort⁶⁸? Zijn er vetorechten en wat is de achtergrond van de vetorechten⁶⁹? Deze aspecten, waarvan we voorbeelden vinden bij 43 CV's, hebben een impact op het

⁶⁷ Merk op dat er in 18 (uittreksels van) statuten geen bepalingen terug te vinden waren over de stemrechten op de AV. Voor deze bepaling heb ik 116 statuten kunnen onderzoeken.

⁶⁸ Dit gebeurt bv. bij onderneming 41, waar ieder A-aandeel recht geeft op 100 stemmen, ieder B-aandeel geeft recht op 1 stem en houders van C-aandelen hebben recht op 1 stem, ongeacht het aantal C-aandelen in hun bezit. De D-aandelen beschikken enkel over stemrecht op de jaarvergadering en in het geval van een statutenwijziging die betrekking heeft op een wijziging van de rechten verbonden aan de D-aandelen. Bij elke beslissing moeten de benodigde meerderheden ook bij de A-aandelen worden gehaald.

⁶⁹ Neem het (fictieve) voorbeeld van een multistakeholdercoöperatie waar de 7 werkers intekenen op A-aandelen en de 300 klanten tekenen in op B-aandelen. Op de AV heeft elke vennoot recht op 1 stem, maar voor elke beslissing moet ook elke categorie van aandelen akkoord zijn (veto dus).

democratisch karakter. Een paar voorbeelden van de analyse bij de 43 overblijvende CV's, gegroepeerd onder 'regeling op maat'⁷⁰:

- 1 vennoot 1 stem voor P- en 1 aandeel 1 stem voor R-vennoten, beiden met toepassing van de 10% regel;
- 1 vennoot heeft 1 stem, per 50 aandelen krijgt hij een supplementaire stem met een maximum van 5 stemmen;
- 1 aandeel 1 stem (al dan niet met toepassing 10% regel) of 1 vennoot 1 stem met vetorechten voor een bepaalde soort aandelen;
- een A-aandeel geeft recht op 100 stemmen, een B-aandeel geeft recht op 1 stem (...);
- elke categorie van aandelen heeft een globaal stemmenpercentage dat op gelijke wijze onderverdeeld wordt onder de aandeelhouders van de desbetreffende categorie in functie van het aantal aandeelhouders binnen deze categorie, ongeacht het aantal aandelen dat ze aanhouden en deze percentages worden als volgt bepaald: 10% voor A, 48% voor B, 22% voor C en 20% voor D;
- 1 aandeel 1 stem met toepassing van een 1%-regel;
- ...

6.6 Verplichting art. 6:1 WvV om coöperatieve finaliteit en waarden te vermelden

6.6.1 Algemene duiding

Volgens de Memorie van Toelichting⁷¹ is een CV “een onderneming op basis van het coöperatief gedachtengoed, zoals dat ligt vervat in de coöperatieve beginselen verwoord door de International Cooperative Alliance (ICA).” Deze beginselen vinden we in de internationale definitie van een coöperatie zoals geformuleerd door

⁷⁰ De voorbeelden zijn van de ondernemingen 5, 8, 14, 17, 20, 41, 101, 110, ...

⁷¹ Memorie van Toelichting, Parl.St., 54- 311/001, blz. 10

de ICA: “een autonome organisatie van personen die zich vrijwillig verenigen om hun gemeenschappelijke economische, sociale en culturele behoeften en ambities te behartigen door middel van een onderneming waarvan ze samen eigenaar zijn en die ze democratisch controleren”.

Wanneer we kijken naar de definitie onder artikel 6:1 WVV dan valt de link met deze internationale definitie op, vooral de ‘dubbele hoedanigheid’ van de vennoot⁷² in een CV komt tot uiting: ‘de coöperatieve vennootschap heeft tot voornaamste doel aan de behoeften van haar aandeelhouders (...) te voldoen en/of hun economische en sociale activiteiten te ontwikkelen, onder meer door met hen overeenkomsten te sluiten over de levering van goederen, de verrichting van diensten of de uitvoering van werken (...)’. Daarnaast legt artikel 6:1, §4 WVV⁷³ de CV’s uitdrukkelijk op om in hun statuten de coöperatieve finaliteit en de waarden te vermelden. Deze verplichting is een ideale gelegenheid voor de coöperaties om hun coöperatieve identiteit in de verf te zetten en deze te delen met de buitenwereld en er met hun vennoten mee aan de slag te gaan.

6.6.2 Analyse

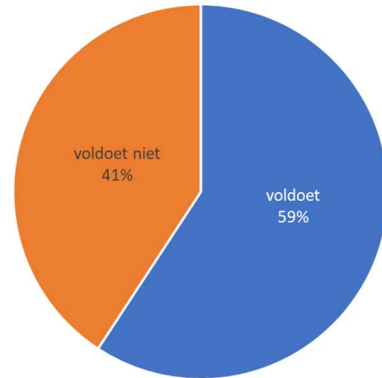
Ik heb de statuten onderzocht op het voldoen aan de verplichting om de coöperatieve finaliteit en de waarden te vermelden. Daarbij heb ik de elementen ‘finaliteit’ en ‘waarden’ samen onderzocht: wanneer één van beiden vermeld werd, volstond dit om ‘voldoet’ als antwoord te krijgen. Wanneer van geen van beiden sprake was, is het antwoord ‘voldoet niet’. Vervolgens ben ik dieper gaan kijken en heb ik onderzocht hoeveel verwijzingen naar ICA er terug te vinden zijn.

⁷² We geven er de voorkeur aan om de term ‘vennoten’ te gebruiken in plaats van de term ‘aandeelhouders’. Dit is van belang om het verschil met ‘loutere’ aandeelhouders in een NV weer te geven. Sinds 2020 is hier een wettelijke basis voor en kunnen de aandeelhouders in de statuten van een CV “aandeelhouders”, “vennoten”, “coöperanten” of “leden” worden genoemd, dan wel een soortgelijke benaming dragen. Zie hiervoor artikel 118 van de wet van 28 april 2020 tot omzetting van richtlijn (EU) 2017/828 van het Europees Parlement en de Raad van 17 mei 2017 tot wijziging van richtlijn 2007/36/EG wat het bevorderen van de langetermijnbetrokkenheid van aandeelhouders betreft, en houdende diverse bepalingen inzake vennootschappen en verenigingen, BS 6 mei 2020.

⁷³ (...) De coöperatieve finaliteit en de waarden van de coöperatieve vennootschap worden beschreven in de statuten en, in voorkomend geval, aangevuld met een uitvoerigere toelichting in een intern reglement of een handvest.

6.6.3 Meer dan 40% van de CV's voldoet niet

Elke omvorming gebeurt via een authentieke akte, die verleden wordt voor een notaris. 'De notaris is een onpartijdige raadgever en vertrouwenspersoon, waarbij je terecht kan voor deskundig (...) advies (...)'⁷⁴. Het is schokkend maar ook verontrustend dat 53 van de 130 onderzochte CV's niet voldoen aan een wettelijke verplichting die uitdrukkelijk is opgenomen in het eerste artikel van boek 6 WVV. Bovendien geeft deze verplichting de coöperatie de kans iets te vertellen over haar coöperatieve identiteit.

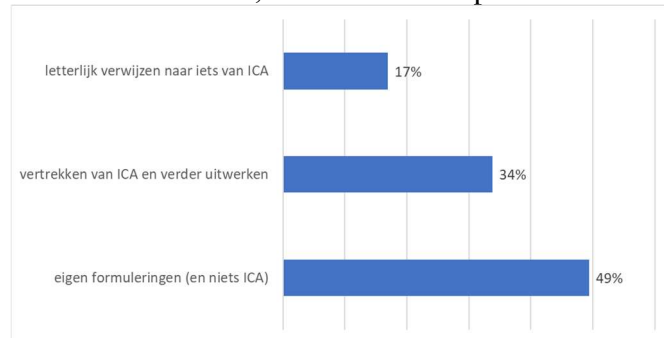
Figuur 8. CV's die al dan niet voldoen aan de wettelijke verplichting van art. 6:1, §4 WVV

Herinner je uit de analyse van de aanwezigheid van een transactierelatie (zie onder 6.1), dat er 31 CV's zijn waar geen indicatie van een transactie gevonden werd. Je zou kunnen verwachten dat CV's die hun coöperatieve finaliteit niet vermelden, tegens geen transactierelatie met hun vennoten hebben. Dit klopt echter niet, van de 53 CV's die niet de coöperatieve finaliteit niet vermelden zijn er 15 waarbij uit de statuten geen transactierelatie blijkt.

Wanneer we de statuten onderzoeken van de 77 coöperaties die wél voldoen, zien we dat er 32 zijn die iets zeggen over ofwel de coöperatieve finaliteit, ofwel de waarden. 45 coöperaties zeggen iets over beiden.

⁷⁴ <https://www.notaris.be/de-notaris/wat-zijn-de-voordelen-van-werken-met-een-notaris>

In totaal zijn er 39 (van de 77) coöperaties die verwijzen naar de ICA om hun coöperatieve finaliteit of hun waarden te omschrijven. Deze verwijzing kan bijzonder beknopt zijn⁷⁵, kan iets meer uitgebreid zijn⁷⁶, of kan de ICA-principes of -waarden op maat van de coöperatie verder uitwerken⁷⁷. Daarnaast zijn er 38 coöperaties die nergens verwijzen naar iets van de ICA, maar die de coöperatieve finaliteit en/of de coöperatieve waarden omschrijven op maat van de eigen coöperatie (38 coöperaties). Deze omschrijving kan bijzonder beknopt⁷⁸ dan wel meer uitgebreid zijn⁷⁹.

Figuur 9. Verdere analyse van coöperatieve finaliteit en waarden

⁷⁵ Zie bv. bij onderneming 92: “CV "x" is een coöperatieve vennootschap. Het coöperatieve karakter wordt ingevuld aan de hand van de ICA-principes (principes van de Internationale Coöperatieve Alliantie) waarover CV "x" informatie en opleiding verstrekt aan haar toekomstige en huidige aandeelhouders.

⁷⁶ Dit gaat dan over een formulering in de aard van deze, die we vonden bij onderneming 115: “X schaaft zich achter de zeven coöperatieve principes zoals gedefinieerd door ICA en integreert deze in haar werking en, waar toepasselijk, in onderhavige statuten: 1. Vrijwillig en open lidmaatschap, 2. Democratische controle door de leden, 3. Economische participatie door de leden, 4. Autonomie en onafhankelijkheid, 5. Onderwijs, vorming en informatieverstrekking, 6. Samenwerking tussen coöperaties, 7. Aandacht voor de gemeenschap.”

⁷⁷ Zie bv. bij onderneming 95: “De vennootschap onderschrijft de coöperatieve waarden zelfredzaamheid, verantwoordelijkheidszin, democratie, gelijkheid, billijkheid en solidariteit. Om deze waarden concreet te verwezenlijken maakt de vennootschap werk van volgende principes. De vennootschap staat open - zonder seksuele, sociale, raciale, politieke of religieuze discriminatie - voor alle kandidaat-aandeelhouders die aan de toetredingsvoorwaarden van artikel 7.2 voldoen en die haar missie, visie en waarden onderschrijven. (...) Geen enkele aandeelhouder kan op grond van artikel 32 de meerderheid op de AV verwerven, ongeacht het aantal aandelen in zijn bezit. (...)”

⁷⁸ Zie bv. bij onderneming 8: “De coöperatieve finaliteit van de vennootschap is (...) te voldoen aan de behoeften van haar aandeelhouders op vlak van opleiding, onderwijs, studiemateriaal, vakliteratuur, wetenschappelijke publicaties en leerprocessen in de ruime zin van het woord.”

⁷⁹ Zie bv. bij onderneming 36: “Als grensverleggende onderneming is de vennootschap deel van een wereldwijd netwerk: dat mensen verbindt door het ontwikkelen van interactieve en verrijkende ontmoetingen, met de diversiteit van onze levende wereld en hierdoor ook met henzelf, dat duurzaam toerisme en intercultureel ondernemerschap concretiseert als motor van socio-economische en culturele ontwikkeling en als bron voor een inclusieve samenleving, dat bijdraagt aan een meer open en leefbare wereld waar mensen, planeet, welvaart en plezier in harmonie met elkaar zijn. De waarden die de vennootschap sturen zijn ontmoeting, openheid, gelijkwaardigheid en verwondering. ‘Ontmoeting’: vereist betrokkenheid en werkt interactief, ieder vanuit zijn eigen identiteit. Het is een uitwisseling die nieuwsgierigheid, actief luisteren en empathie veronderstelt. ‘Openheid’: is de bereidheid om nieuwe dingen te proberen, nieuwe ideeën te overwegen. Het is ook accepteren dat mensen anders denken en handelen, en proberen het verschil te zien zoals het is. Dit betekent niet dat men dit verschil moet aanvaarden zoals het is. ‘Gelijkwaardigheid’: betekent eigen waarden in vraag stellen in plaats van ze evident te vinden. Dit relativiseert de eigen cultuur die zo minder centraal wordt. ‘Verwondering’: teveel wordt beschouwd als vanzelfsprekend. Verwondering blijft de fundamentele aanzet voor nieuwe ontmoetingen en ontdekkingen, diepere reflectie, filosofie. Het raakt hart en geest, en transformeert kennis in waardering. De bedoeling is om op een duurzame manier bij te dragen aan de

Een opvallende vaststelling bij het onderzoek van deze statuten is dat eigen formuleringen, zonder te verwijzen naar de ICA, heel direct en helder de coöperatieve finaliteit⁸⁰ en de coöperatieve waarden⁸¹ kunnen beschrijven.

7 Wie kent het coöperatieve ondernemingsmodel?

We krijgen signalen van een aantal coöperaties, vandaag onder de vorm van een CVBA, dat hun dienstverlener, hun boekhouder, hun notaris, hun sociaal secretariaat, ... hen aanraadt zich om te vormen naar BV.

Tevens baart het me zorgen dat er signalen komen uit het beleid die niet overeenstemmen met de bepalingen uit het WVV en die bovendien een correcte toepassing van de vennootschapswetgeving in de weg staan. Concreet gaat dit over het feit dat de CV niet zou kunnen voor 'vrije beroepen' (zie verder onder 7.2) en voor de sociale huisvestingsmaatschappijen (zie verder onder 7.3).

7.1 Maakt onbekend onbemind?

Dat notarissen niet bekend zijn met het coöperatieve ondernemingsmodel, mag blijken uit het feit dat in meer dan 40% van de omgevormde vennootschappen naar CV, niet voldaan is aan de wettelijke verplichting van art. 6:1, §4 WVV.

dromen, behoeften en verwachtingen van reizigers en lokale stakeholders, door zinvolle en memorabele ervaringen te creëren.”

⁸⁰ Zie bv. bij onderneming 14: “De coöperatieve vennootschap is een multidisciplinaire groepspraktijk van zorgverleners die vertrouwen, respect en gelijkheid hoog in het vaandel dragen. Zij erkennen dat zowel lichamelijke, psychische als sociale aspecten aan gezondheid bijdragen en zetten zich in om als gelijkwaardige disciplines patiënten de beste zorg te geven, zowel preventief als behandelend. Ze willen de drempel naar gezondheidszorg zo laag mogelijk maken en engageren zich om voor de globale gezondheid voor hun patiënten op een vriendelijke, inlevende en respectvolle manier om te gaan met hen en met elkaar. Door bijstand in raad en daad geven ze een betere ondersteuning waarbij de patiënt goed geïnformeerd beslissingen kan nemen en de verantwoordelijkheid voor zijn gezondheid kan opnemen.”

⁸¹ Zie bv. bij onderneming 10: “De vennootschap streeft haar doelstellingen na volgens de beginselen en het ideaal van de coöperatie overeenkomstig de eisen van zorgvuldig en actief bedrijfsbeheer, dit alles teneinde de sociaal-maatschappelijke en economische belangen van haar vennoten te behartigen. De coöperatieve waarden van Friedrich Wilhelm Raiffeisen, samenwerking, solidariteit en respect voor iedereen, vormen de basis voor het ondernemerschap van de vennootschap.”

Maar ook andere dienstverleners en juristen kennen de coöperatie niet of onvoldoende, zo horen we bv.

- dat een werkerscoöperatie geen CV kan zijn, omdat ze niet zou voldoen aan het ICA-principe van de vrije toetreding;
- dat een ondernemingencoöperatie geen CV kan zijn, omdat enkel échte samenwerkingsverbanden die het coöperatieve gedachtegoed nastreven de rechtsvorm van een CV kunnen aannemen;
- dat de rechtsvorm van een CV voorbehouden is voor “ondernemingen die ondernemen volgens het coöperatieve gedachtegoed, whatever that may be⁸²”;
- ...

7.2 De CV zou niet kunnen voor vrije beroepen

In de Memorie van Toelichting lezen we dat de CV niet kan voor ‘professionele vennootschappen’ van vrije beroepen. Volgens de Belgian Cooperative Monitor uit 2021 noteren we inderdaad een daling van het aantal coöperatieve vennootschappen in de tertiaire sector, ongetwijfeld te wijten aan de omschakeling van CVBA’s van vrije beroepen naar de BV. Dit waren namelijk vennootschappen die omwille van de flexibiliteit voor de CVBA kozen en die vandaag deze flexibiliteit ook bij de BV vinden. Het waren wellicht ook dergelijke vennootschappen die de wetgever in zijn achterhoofd had toen hij de CV wilde voorbehouden voor ondernemingen die worden uitgebaat volgens het ‘coöperatieve gedachtegoed’. Toch zijn er CV’s van vrije beroepen die reeds jaren geleden heel bewust hebben gekozen voor de werkerscoöperatie. Een paar daarvan zijn erkend voor de NRC, wat illustreert dat zij ondernemen volgens het coöperatief gedachtegoed en de ICA-beginselen⁸³.

⁸² Uitspraak van een prominent professor vennootschapsrecht op een van de vele studiedagen in 2019-2020.

⁸³ Merk trouwens op dat een NRC-erkende CVBA wordt vermoed te voldoen aan de definitie van art. 6:1 WVV.

Als antwoord op een schriftelijke vraag van kamerlid G. Gilkinet of vrije beroepen zich onder het WVV als CV mogen organiseren⁸⁴, antwoordde minister Koen Geens “dat een CV niet kan voor ‘professionele vennootschappen’ van vrije beroepen, maar wel voor andere activiteiten”. Hier maakt de minister impliciet, en ongetwijfeld zonder er zich bewust van te zijn, het onderscheid tussen werkers- en ondernemingencoöperaties. Werkerscoöperaties van vrije beroepen⁸⁵ kunnen volgens hem niet, ondernemingencoöperaties⁸⁶ wel. Dit antwoord illustreert dat het coöperatieve ondernemingsmodel onvoldoende gekend is bij betrokkene.

Ondertussen zijn er diverse beroepsfederaties die – weliswaar na heel veel duiding, overleg en afstemming met dienstverleners die gespecialiseerd zijn in het coöperatieve ondernemingsmodel⁸⁷ – de CV-statuten van leden hebben goedgekeurd. Concreet gaat dit over de Orde van Architecten, de Orde van Artsen en het Beroepsinstituut van erkende Boekhouders en Fiscalisten.

⁸⁴ Vr. en Antw. Kamer, Vr. nr. 0015, 23 juli 2019 (G. GILKINET), te downloaden via <https://www.dekamer.be/QRVA/pdf/55/55K0003.pdf>, zie daar vanaf pagina 16. Zie tevens Hollebecq, H. (2020). Impact en succesfactoren van werkerscoöperaties: ondernemingen waar de medewerkers de aandeelhouders zijn. Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt Werk, 30(2), 135-143. Steunpunt Werk / Uitgeverij Acco. <https://www.steunpuntwerk.be/publicaties/impact-en-succesfactoren-van-werkersco%C3%B6peraties-ondernemingen-waar-de-medewerkers-de-aandeelhouders-zijn>

⁸⁵ In werkerscoöperaties verenigen ondernemers zich door 100% van hun bedrijfsvoering samen te brengen. Voorbeelden van werkerscoöperaties van vrije beroepen zijn Bast Architects & Engineers (bast.coop, zij outen zich expliciet als werkerscoöperatie), Impact Advocaten, Stramien (een interdisciplinair ontwerp bureau) of boekhoudkantoor Q-bus, waarin boekhouders al decennia hun beroep uitoefenen volgens het coöperatieve model. Een van de (vroegere) boekhouders-vennoten is zelfs voorzitter van Coopkracht: het netwerk voor coöperaties in Vlaanderen. En ter vervollediging: CECOP <https://cecop.coop/aboutCecop>, een van de sectorfederaties van de International Cooperative Alliance (ILO), vernoemt expliciet ‘dokters en advocaten’ (vrije beroepen dus) als een van hun leden. Internationaal zijn er diverse dergelijke coöperaties van vrije beroepen (zie bijvoorbeeld ‘les Scops’, een juridische vorm voor werkerscoöperaties in Frankrijk, of zie UNIMED, een Braziliaanse coöperatie van meer dan 100.000 dokters).en de ILO roept in haar Aanbeveling 193 ook duidelijk op aan wetgevers om coöperaties toe te laten in alle sectoren. Zie https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_code:R193

⁸⁶ In ondernemingencoöperaties brengen ondernemingen slechts enkele aspecten van hun bedrijfsvoering samen.

⁸⁷ Denk hierbij aan Cera, Febecoop en Coopfabrik.

7.3 De CV zou niet kunnen voor sociale huisvestingsmaatschappijen

In maart 2020 stuurt de Vlaamse minister bevoegd voor sociale huisvesting een ‘Omzendbrief betreffende de impact van het WVV op de sociale huisvestingsmaatschappijen’⁸⁸. Daarin stelt hij onomwonden dat sociale huisvestingsmaatschappijen (SHM) zich niet mogen omvormen naar CV, wel naar BV.

Twee grote bedenkingen zijn hier op zijn plaats:

- Volgens de minister kan een SHM niet voldoen aan de definitie van een CV omwille van het ‘noodzakelijke toezicht van de Vlaamse overheid’ op de onderneming, dit zou in strijd zijn met het ICA-principe ‘autonomie en onafhankelijkheid’⁸⁹. Deze strenge interpretatie van dit ICA-principe zou betekenen dat geen enkele coöperatie, al dan niet met erkenning SO, kan onderworpen worden aan een controle door overheden. Wat dan met producentorganisaties⁹⁰? Met erkenningen van maatwerkbedrijven? Met voorzieningen die instaan voor personen met zorgnoden?
- Een SHM is vandaag een vennootschap met sociaal oogmerk⁹¹. In dergelijke vennootschappen is een ‘asset lock’ ingebouwd. In de omzendbrief wordt

⁸⁸ Deze omzendbrief kan hier gedownload worden:

<https://www.wonenvlaanderen.be/sites/wvl/files/wysiwyg/omzendbrief-omg-w-2020-03.pdf>

⁸⁹ Niet alleen zijn de ICA-principes gedestilleerd uit meer dan 100 jaar goede praktijken, ze vormen tevens een richtsnoer voor coöperaties. Deze principes zijn geen theoretische concepten. Integendeel: ze zijn gegroeid uit jarenlange 'goede coöperatieve praktijken' en ze vormen het DNA van de coöperatie. Zie in verband hiermee het ICA-kompas dat ontwikkeld werd door Coopkracht <https://www.icakompas.be/>

⁹⁰ Zie de publicatie ‘Coöperaties en productenorganisaties, een doorlichting’, https://www.google.be/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewiF7o3SnbT4AhVMTcAKHar9D9AQFnoECCwQAQ&url=https%3A%2F%2Fv.vlaanderen.be%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fattachments%2Fpublicatie_cooperaties_en_producentenorg.pdf&usq=AOvVaw22S-h4d0TcK9YK9sooeiT

⁹¹ Een VSO is niet langer een afzonderlijke variant die mogelijk is voor alle vennootschappen met rechtspersoonlijkheid. Het WVV voorziet evenwel in de mogelijkheid dat een CV wiens voornaamste doel erin bestaat om, ‘in het algemeen belang, een positieve maatschappelijke impact te bewerkstelligen op de mens, het milieu of de samenleving’, door de minister bevoegd voor Economie als sociale onderneming wordt erkend. Een bestaande VSO wordt vermoed een CV met erkenning SO te zijn. Zie daarvoor KB van 28/6/2019 tot uitvoering van art. 42, lid 4, van de wet van 23 maart 2019 tot invoering van het WVV en tot vaststelling van verschillende bepalingen betreffende het vermoeden van erkenning als landbouwonderneming en als sociale onderneming, BS 11 juli 2019.

voorgesteld deze ‘asset lock’ statutair te voorzien. Is een statutaire bepaling in deze een voldoende garantie?

8 Besluit

Van alle 129 omgevormde CVOA's in de onderzochte periode is er een (1) die voor de CV kiest, van alle 1.284 omgevormde CVBA's zijn er 136 die voor de CV kiezen. Van deze 1.413 ondernemingen vormen er zich 76,93% om naar de rechtsvorm van de BV, en net geen 10% naar de rechtsvorm van de CV. Wanneer we daarnaast naar de nieuw opgerichte CV's kijken, in dezelfde periode van 1/5/2019 tot 31/5/2022, zien we dat er 166 nieuwe CV's werden opgericht, 1.648 nieuwe NV's en 71.652 nieuwe BV's. De doelstelling van de wetgever dat de BV de nieuwe ‘default-rechtsvorm’ wordt, lijkt dus behaald te worden.

Dat met de komst van het WVV het aantal coöperatieve vennootschappen (minstens) ging gedecimeerd worden, was te voorspellen. En in de statuten van de omgevormde coöperaties vinden we heel wat coöperatieve aspecten. Tevens toont dit proefschrift twee verontrustende zaken:

- in 40% van de gevallen wordt niet voldaan aan de wettelijke verplichting om de coöperatieve finaliteit en waarden te vermelden, dit is een alarmerend hoog percentage. Daarnaast waren er nog andere statutaire bepalingen die niet conform de vennootschapswetgeving zijn⁹².
- er zijn ‘echte coöperaties’ die zich niet omvormen naar de CV, omdat ze zich niet bewust zijn van hun coöperatieve identiteit, omdat ze het belang niet zien om zich te outen als CV, omdat hun dienstverleners het coöperatieve model niet (voldoende) kennen en hen verkeerd adviseren, ...

Er is dus werk te doen dat voornamelijk bestaat uit sensibiliseren, informeren en vormen. Gericht naar notarissen, boekhouders, sociale secretariaten, bankiers,

⁹² Denk bv. aan statuten waar nog gesproken wordt over vast en variabel kapitaal en aan statuten waar er aandelen voorzien worden zonder stemrecht.

ondernemersnetwerken zoals VOKA, Etion, ... maar ook gericht naar coöperatieve ondernemers zelf, naar de NRC, naar Coopkracht, naar coöperatieve dienstverleners, ...: maak werk van de omvorming, talm niet, gebruik deze wettelijke verplichting om je coöperatieve finaliteit in de verf te zetten, betrek je vennoten, ... en vertel het voort.

9 Literatuurlijst⁹³

INTERNATIONAL COOPERATIVE ALLIANCE, “The guidance notes on the cooperative principles”, te downloaden via <https://www.ica.coop/en/media/library/research-and-reviews/guidance-notes-cooperative-principles>

H. HOLLEBECQ en L. JACOBS, “Nieuwe wetgeving coöperatieve vennootschap”, *Acc.& Fisc.* 2018, 31, 1 (8).

H. HOLLEBECQ en L. JACOBS, “De coöperatieve vennootschap: enkel voor echte coöperaties?”, *Acc.& Fisc.* 2019, nr. 31, (1) 6.

H. HOLLEBECQ, “Impact en succesfactoren van werkerscoöperaties: ondernemingen waar de medewerkers de aandeelhouders zijn.” *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt Werk*, 30(2), 135-143. Steunpunt Werk / Uitgeverij Acco.

J-M. GOLLIER, H. HOLLEBECQ, L. JACOBS en/et S. Flament, “Coöperaties: missiegedreven ondernemingen voor alle sectoren - La coopérative : une société à mission, ouverte à tous les métiers”, *Tijdschrift voor Rechtspersoon en Vennootschap - Revue pratique des sociétés (TRV-RPS)*, 2020, 7, 899-921.

L. DE MEULEMEESTER et E. CALLENS, “De coöperatieve vennootschap 2.0: verankering van de coöperatieve gedachte of wedergeboorte van de oneigenlijke coöperatieve?”, *RPS-TRV*, 2020, nr. 1, pp. 5-37.

⁹³ In deze literatuurlijst herhaal ik enkel de meest belangrijke en vaakst geraadpleegde werken.

VAN HULLE en K. VAN HULLE, De coöperatieve vennootschap, Antwerpen,
Kluwer, 1996, 875 pagina's

10 Bijlage: lijst van de onderzochte CV's

ACCO	De Noordboom
Akker & Ambacht	De Stroomlijn
Alpha Green	De volkswoningen
Alterfin	De Wassende Maan
Alvo	De werktitel
Aquilae	Deloitte Finance
Arcticern	DIAM
Argen-co	Dienstenbedrijf Bredene Oudenburg
Artsenpraktijk Balen	Digitale Radio Vlaanderen
Asamco	Dokters Lier en omstreken
Aspiravi Samen	Domus
b.clinic	DSB Dental
Bast architects & engineers	Ecoob
Bel Food	Ecopower
Belorta	Emergence
Berrentec Green Capital	Endeavour
Blue Sky Aviation	Eoly
Bouwwerken Rubbens	European fruit cooperation
Brussels network operations	Europees centrum fruit en groenten
Campina energie	Eversheds Brussel
Centrale Werkgevers Haven Antwerpen	Evesst
Cera	Excellent Food Group
Cloudstar	Farys
Collectief Goed	Febelco
Condor	Febelcofonds
Coöperatieve Veiling Roeselare	Federale Verzekering
Coord Axial	Ferm huishoudhulp
Copagro	Ferm Oppas
Core	Flying Partners
Corporation Inland Tanker Barge	Gents Ecologisch Centrum
Cozin Family Office	Goed Poperinge
Crelanco	Groco Group

Hera	Reprobel
Huisartsengroep Terlinden	RS-coop
Huizen om te aarden	Samen Invest
Immo Proxio	samensterker
Immocov	Schoolmakers
impact advocaten	SD Worx for Society
Inero	Sibelga
Interkabel Vlaanderen	S-lim
Inwendige Ziekten Sint-Trudo	Sociaal Engagement
J&S Invest	Storm
Josworld	Stramien
Kistenpool verbond belgische	Synductis
Kurt Teirlynck	Tende
Licens2publish	Transit_lab
Limburg Wind	VACA
Linked.farm	VACA Immo Oostende
liswood & tache	Vaercoop
Living Care Community	Valkerij
Maatschappij voor	Valpeo
Brandherverzekering	Van Coile & Partners
Machinecoöperatie Kinrooi	Verbroedering
Machinerij Maldegem	Via via Antwerpen
Macropus	Via via joker reiscafé
Milcobel	Via via World
Mulkhof	Villa Vief Invest
Multipharma	Violalta
Multipharma Group	Vlaams Agrarisch Centrum
Netwerk Cooperatief Wonen	Vlaams hoeverund
North Sea Wind	Vlaamse Maatschappij Watervoorz
OHL	Vlaamse nieuwsmedia
Omgeving	Voka shared services
Ourobours	Vooruit nr.1
PO vleesvee	We and Work
Pootgoedcooperatie Westhoek	Woningfonds Brussels Hoofdstedelijk
Publigaz	wooncoop
Repro PP	Zonneberg

